מחוון למורה

מחוון: משפט צדק ושבתות הזמן: "לא תהיה אחרי רבים לרעת"

1. רוב: "לֹא־תִהְיֶה אַחֲרֵי־רַבִּים, לְרָעֹת", המספרים אינם קובעים אמת. רחמים: "וְדָל, לֹא תֶהְדַּר בְּרִיבוֹ", רחמים מטים את הדין. נגד העני: "לֹא תַטֶּה מִשְׁפַּט אֶבְיֹנְךָ, בְּרִיבוֹ", זלזול בחלש. שוחד: "כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר פִּקְחִים", השוחד מעוור גם את החכם.

2. רש"י: אם רשעים מטים משפט, אל תצטרף אליהם בגלל שהם רבים: "לֹא תֹאמַר, הוֹאִיל וְרַבִּים הֵם הִנְנִי נוֹטֶה אַחֲרֵיהֶם". בדיון כשר, לעומת זאת, הולכים אחרי הרוב ("אחרי רבים להטת", לפי חז"ל הכרעת הרוב בבית הדין). הרוב מכריע כשכולם דנים ביושר, לא כשהוא מטה את הדין.

3. לא לתת לעני כבוד ויתרון בדין ולומר "דל הוא אזכנו": "לֹא תַחֲלֹק לוֹ כָּבוֹד לְזַכּוֹתוֹ בַּדִּין". פסוק ו אוסר את ההפך, להטות נגדו. יחד: המשפט צריך להיות שווה לכולם.

4. לעזור לשונא לפרוק או לטעון את בהמתו ("עזיבה זו לשון עזרה", רש"י). התלמוד: כשאוהב ושונא צריכים עזרה, מקדימים את השונא, כדי לכוף את היצר, כלומר להתגבר על השנאה ולהפוך אותה.

5. שוחד פוגע בשיקול הדעת עוד לפני ההטיה המכוונת; אפילו חכם שנוטל שוחד "סוֹף שֶׁתִּטְרַף דַּעְתּוֹ עָלָיו". "יעור פקחים": גם אדם חכם ורואה מתעוור.

6. שמיטה: "וְאָכְלוּ אֶבְיֹנֵי עַמֶּךָ, וְיִתְרָם, תֹּאכַל חַיַּת הַשָּׂדֶה". שבת: "לְמַעַן יָנוּחַ, שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרֶךָ, וְיִנָּפֵשׁ בֶּן־אֲמָתְךָ, וְהַגֵּר". המנוחה מגיעה לאביונים, לבהמה, לעבד ולגר: נימוק חברתי.

7. א. דוגמאות: "לֹא־תִהְיֶה אַחֲרֵי־רַבִּים, לְרָעֹת" ורש"י על הרוב שמטה משפט; "וְדָל, לֹא תֶהְדַּר בְּרִיבוֹ" ורש"י "לֹא תַחֲלֹק לוֹ כָּבוֹד"; "וְשֹׁחַד, לֹא תִקָּח" ורש"י "אֲפִלּוּ לִשְׁפּוֹט אֱמֶת". ב. השמיטה והשבת נותנות לחלשים חלק בתבואה ובמנוחה ("וְיִנָּפֵשׁ בֶּן־אֲמָתְךָ, וְהַגֵּר"); חמור השונא דורש עזרה גם למי שאני לא אוהב. הקשר ל"וְאַתֶּם, יְדַעְתֶּם אֶת־נֶפֶשׁ הַגֵּר": הזיכרון של עבדות מצרים, שבה לא הייתה מנוחה, מחייב לתת מנוחה לגר ולעבד; או: מי שידע מה זה להיות זר ישים את עצמו במקום האחר, גם כשהוא שונא. ניקוד מוצע: סעיף א 8 (2 דינים × 4); סעיף ב 12 (שמיטה ושבת 4, חמור השונא 4, קשר לפסוק ט 4).

פרשנות מסומנת כפרשנות (רש"י, רמב"ן, אבן עזרא, ספורנו, אור החיים ותלמוד בבלי מתוך ספריא). נוסח הפסוקים ממכון ממרא; שם ה׳ מובא בכתיב ה׳. ממלכתי: מעמד הר סיני ופרשת משפטים (שמות יט-כד) נלמדים בחטיבה העליונה בלימודי התנ"ך (קריאה צמודה, עיון בחוק המקראי ודיון ערכי); יש לבדוק מול תכנית הבגרות העדכנית ובחירת בית הספר. חמ"ד: לימוד חומש עם פרשנים (רש"י, רמב"ן, אבן עזרא, ספורנו, אור החיים ומדרש); הפרשנות מסומנת כפרשנות. יש לבדוק מול התכנון השנתי של בית הספר.